

DE KRACHT VAN DE BUURT:

HET SUCCES EN DE SPREIDING VAN BOTTOM-UP INITIATIEF OP DE ENERGIEMARKT

*Samenvatting Deel 1: Evaluatie en onderliggende factoren van succes
Buurkracht*

Buurkracht ⚡

13 April 2018

Colofon

Groningen, 13 April, 2018

Dit project is een samenwerking tussen Rijksuniversiteit Groningen, Fudura B.V (Enexis B.V.) en Hanzehogeschool Groningen. De Rijksuniversiteit Groningen is penvoerder. Het project is uitgevoerd met subsidie van het Ministerie van Economische Zaken, Nationale regelingen EZ-subsidies, Topsector Energie uitgevoerd door Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. TESA114010

Auteurs

Dr. Lise Jans, Rijksuniversiteit Groningen
Drs. Daniel Sloot, Rijksuniversiteit Groningen
Prof. Dr. Linda Steg, Rijksuniversiteit Groningen
Drs. Djoera Eerland, Enexis

Contactinformatie

Dr. Lise Jans
Afdeling Sociale Psychologie
Faculteit Gedrag en Maatschappijwetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen
Grote Kruisstraat 2/1
9712 TS Groningen
050 363 6567
l.jans@rug.nl

Dit rapport kunt u ook vinden op de website:

<https://www.rug.nl/gmw/psychology/lokale-initiatieven/>

De Rijksuniversiteit Groningen wil iedereen die deelgenomen heeft aan dit onderzoek, of meegeholpen heeft bij het afnemen van de vragenlijsten hartelijk bedanken.

© 2018; Rijksuniversiteit Groningen. De publicatie mag gedeeld worden en teksten uit de publicatie mogen gebruikt worden (beeldmateriaal niet) voor niet-commerciële doeleinden mits er correcte verwijzing naar de publicatie plaatsvindt.

Samenvatting

Achtergrond

Er is in toenemende mate aandacht voor lokaal initiatief en zelforganisatie op de energiemarkt. Enexis ondersteunt met Buurkracht lokale initiatieven om een zo groot mogelijke energiebesparing (verlagen energieverbruik, verhogen duurzame energieproductie en gebruik) in de buurt te realiseren. Op dit moment wil nog maar een kleine groep zelf initiatief nemen en zich met burens mobiliseren rond energie. De meerderheid van de Nederlanders lijkt niet (of nog niet) bereid initiatief te nemen op de energiemarkt, of zich aan te willen sluiten bij een bestaand lokaal initiatief.

Probleemstelling en doelstellingen

Dit rapport geeft antwoord op de vraag: **In welke mate kan het stimuleren van lokaal initiatief op de energiemarkt een succesvolle methode zijn om energiebesparing en energiebewustzijn te realiseren?**

De doelstellingen zijn 1) inzicht krijgen in de mate waarin het stimuleren van lokale initiatieven op de energiemarkt op de korte en lange termijn energiebesparing en energiebewustzijn in de buurt kan vergroten, 2) inzicht krijgen in de factoren die voorspellen of burgers wel of niet initiatief nemen, betrokken willen zijn en betrokken willen blijven bij een lokaal energie-initiatief, en 3) op basis van deze en bestaande inzichten, succesvolle interventies ontwikkelen en testen die betrokkenheid bij lokale energie-initiatieven, en daarbinnen energiebewustzijn en besparing, kunnen vergroten.

Aanpak

Om de probleemstelling te onderzoeken en de drie doelstellingen van dit project te behalen heeft Enexis een ‘levend laboratorium’ van Buurkrachtbuurten ter beschikking gesteld voor onderzoek, met de bijbehorende ondersteuning.

Om doelstelling 1 en 2 te bereiken, heeft de Rijksuniversiteit Groningen een grootschalig longitudinaal kwantitatief onderzoek uitgevoerd. Data (slimme meter data en vragenlijsten) werd verzameld in een selectie van bestaande en net gestarte Buurkrachtbuurten bij zowel deelnemers en niet-deelnemers aan Buurkracht. Hierbij werd nagegaan of kenmerken van het individu, de relatie met de buurt, met grote energiebedrijven en de overheid, betrokkenheid bij een lokaal initiatief kunnen voorspellen, en via deze weg langdurige energiebesparing en energiebewustzijn kunnen stimuleren.

Om doelstelling 3 te bereiken heeft de Hanzehogeschool interventies ontwikkeld en geëvalueerd die betrokkenheid bij lokale energie-initiatieven, en daarbinnen energiebewustzijn en besparing, kunnen vergroten (deze staan beschreven in Deel 2 van dit rapport).

Resultaten

Evaluatie van succes Buurkracht

Het onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen suggereert dat het stimuleren van lokale initiatieven op de energiemarkt een effectieve manier kan zijn om energiebesparing en energiebewustzijn te vergroten. Buurkrachtleden verbruiken minder elektriciteit en minder gas dan een controlegroep bestaande uit een steekproef uit de Nederlandse bevolking.

Rekening houdend met de persoonlijke motivatie voor energiebesparing die deelnemers mogelijk al hebben, is deelname aan Buurkracht een unieke voorspeller van meer duurzaam energiegedrag, en sterkere duurzame energie-intenties met de buurt (maar niet in het huishouden). Daarnaast is deelname aan Buurkracht ook een unieke voorspeller van de intentie om milieuvriendelijke producten te kopen (maar niet van andere milieuvriendelijke intenties). Verder hebben deelnemers ook een sterkere intentie om andere dingen met de buurt te ondernemen, in vergelijking met niet-deelnemers.

Onder deelnemers is de mate van identificatie met het Buurkrachtinitiatief een unieke positieve voorspeller van duurzame energiegedragingen (voor 2 van de 4 gedragsmaten), en van duurzame energie-, en milieuvriendelijke intenties. Ook is identificatie met het Buurkrachtinitiatief gerelateerd aan de intentie om andere dingen met de buurt te ondernemen, niet gerelateerd aan energie. Over het algemeen hoeft men zich niet sterk te identificeren met Buurkracht opdat deelname positieve effecten heeft op duurzame energie-intenties en -gedrag.

Hieruit blijkt dat Buurkracht niet alleen duurzaam energiegedrag stimuleert, maar ook in brede zin bijdraagt aan duurzaamheid in de buurt, door het stimuleren van andere typen milieuvriendelijk gedrag en het verbeteren en intensiveren van sociale contacten in de buurt. Het positieve effect van deelname aan Buurkracht lijkt over tijd echter grotendeels te verdwijnen.

Onderliggende factoren van succes Buurkracht

Succes van Buurkracht lijkt zowel afhankelijk van milieuoverwegingen en van sociale behoeftes en sociale aspecten van de buurt en het Buurkrachtinitiatief.

Deelname aan Buurkracht wordt vooral voorspeld door de motivatie voor duurzame energie en de behoefte om erbij te horen. Mensen sluiten zich dus niet alleen aan bij Buurkracht omdat ze het belangrijk vinden om duurzaam om te gaan met energie, maar ook vanwege sociale redenen. Ook interesse in deelname in nieuwe buurten leek iets af te hangen van energie-gerelateerde overwegingen en sociale behoeftes. Het huidige onderzoek kon echter slechts 4% van de variantie verklaren in interesse in deelname in nieuwe buurten en 7% van de variantie in deelname in bestaande buurten. Dit betekent dat er andere belangrijke factoren zijn die voorspellen of iemand in eerste instantie betrokken raakt bij een Buurkrachtinitiatief, die niet zijn meegenomen in het huidige onderzoek.

Initiatiefnemen, ten opzichte van gewoon deelnemen, wordt vooral voorspeld door zelf meer belang te hechten aan duurzame energie, maar tegelijkertijd te denken dat buurtbewoners minder gemotiveerd zijn voor duurzame energie. In totaal kon het huidige onderzoek 14% van de variantie in initiatiefnemen (versus gewoon deelnemen verklaren) in bestaande buurten.

Voor deelnemers' identificatie met het Buurkrachtinitiatief spelen identificatie met de buurt, en vooral de milieuoverwegingen en aspecten van de sociale relatie met het Buurkrachtinitiatief een belangrijke rol. De factoren in het huidige onderzoek verklaarde wel 71% van de variantie in deelnemers' identificatie met het Buurkrachtinitiatief in bestaande buurten. Mogelijk zijn deze kenmerken van de relatie met het Buurkrachtinitiatief ook belangrijk voor het besluit om überhaupt deel te nemen aan Buurkracht.

Discussie

Er lijkt echt kracht te zitten in de buurt. Deelname aan en betrokkenheid bij een Buurkrachtinitiatief vergroot energiebesparing, duurzame energie-intenties, milieuvriendelijke intenties en de intentie om andere dingen met de buurt te ondernemen. Over tijd lijken de positieve effecten van deelname echter grotendeels te verdwijnen. Deelname aan en betrokkenheid bij een Buurkrachtinitiatief lijken zowel afhankelijk van milieuoverwegingen als van sociale behoeftes en sociale aspecten van de buurt en het Buurkrachtinitiatief.

Inzichten voor succes vergroten Buurkracht

Interventies om succes van Buurkracht te vergroten kunnen zich dus allereerst richten op het vergroten van deelname aan Buurkracht, door in te spelen op de motivatie voor duurzame energie en de behoefte om erbij te horen. Ten tweede kunnen interventies zich richten op het vergroten van de mate van betrokkenheid bij het Buurkrachtinitiatief (de mate van identificatie), door in te zetten op milieu-gerelateerde kenmerken van het Buurkrachtinitiatief, de mate van sociaal contact met andere Buurkrachtdeelnemers, en het kunnen leveren van een unieke bijdrage aan het initiatief. Ten derde laat het

onderzoek zien dat de positieve effecten van deelname over tijd grotendeels verdwijnen, maar dat tegelijkertijd deelname aan en identificatie met het Buurkrachtinitiatief de intentie om andere dingen te ondernemen met de buurt vergroot. Een laatste interventie zou zich daarom kunnen richten op het stimuleren van langdurige betrokkenheid met een interventie die zich niet richt op duurzame energie, maar op andere doelen die de buurt gezamenlijk kan realiseren. Op basis van deze suggesties en bestaande literatuur heeft de Hanzehogeschool Groningen interventies ontwikkeld om het succes van Buurkracht te vergroten (deze staan beschreven in Deel 2 van dit rapport).

Implicaties voor de strategie van Buurkracht

Op basis van de verkregen inzichten heeft Buurkracht besloten hun aanpak aan te passen. Door de buurt in te gaan om mensen te verbinden met initiatieven die aansluiten bij hun bredere interesses (die niet alleen energie-gerelateerd zijn), oogst Buurkracht mogelijk meer betrokkenheid bij Buurkracht en uiteindelijk mogelijk meer resultaat op energiebesparingen en verduurzaming. De visie van Buurkracht is: We hebben meer verre vrienden dan goede burens, Buurkracht bundelt de talenten in de buurt, en faciliteert daadkracht in de buurt.

Bijdrage aan de doelstellingen van de Topsector Energie

Dit project vergroot het maatschappelijk bewustzijn in de energiesector in de transitie naar duurzame energievoorziening, en het energiebewustzijn van de mens en maatschappij. Het project toont aan dat het stimuleren van lokale initiatieven op de energiemarkt door energiebedrijven (in dit geval een netwerkbedrijf), energie-coöperaties en gemeentes een effectieve manier kan zijn om energiebesparing en -bewustzijn in buurten te vergroten. Daarnaast biedt het handvaten om lokale energie-initiatieven te stimuleren, en daarmee een zo groot mogelijke CO₂-reductie en duurzame energieopwekking te realiseren. Tot slot kunnen deze inzichten gebruikt worden voor het stimuleren van lokaal initiatief in andere domeinen (zoals zorg, mobiliteit, gezondheid).

Dit project versterkt en vernieuwt de kennispositie van Nederland. De verkregen kennis over het succes van lokale energie-initiatieven en de onderliggende factoren van succes leveren nieuwe inzichten op binnen de sociale wetenschappen, en dragen bij aan een beter begrip van de menselijke factor bij energievraagstukken. De verkregen inzichten zijn gedeeld met belangrijke actoren in de wetenschap en op de energiemarkt, zoals (inter)nationale wetenschappers binnen de psychologie, en met energie-experts uit verschillende disciplines en organisaties. Daarnaast zijn de verkregen inzichten geïntegreerd in het onderwijs van de Rijksuniversiteit Groningen, zoals in de Master Environmental Psychology en de Groningen Energy Summer School 2018.

Spin off

Het project heeft geleid tot verschillende spin offs. Twee promotieprojecten doen dieper onderzoek naar de causaliteit van de gevonden relaties, en de toepassing in

andere domeinen. Daarnaast wordt in het TKI Urban Energy project ‘Smart Farmer Grid 2’ de effectiviteit van de lokale benadering onderzocht in het vergroten van de bereidheid van boeren om deel te nemen aan een Smart Farmer Grid, en om energie af te stemmen met anderen in de lokale gemeenschap.

Conclusie

Er zit kracht in de buurt. Mensen zijn betrokken bij lokale energie-initiatieven vanwege duurzame energie- en sociale overwegingen. Het stimuleren van lokale initiatieven op de energiemarkt kan energiebesparing en -bewustzijn vergroten. Daarnaast vergroten lokale initiatieven de duurzaamheid van de buurt in bredere zin, door het stimuleren van breder milieuvriendelijk gedrag en sociale contacten in de buurt.